

GRAMÀTICA DE LES FRASES FETES* (Ponència)

1. INTRODUCCIÓ

El tema escollit per a aquest treball, titulat «Gramàtica de les frases fetes», pretén tractar d'algunes consideracions que ens poden ajudar a entendre el lloc de les expressions fraseològiques, tradicionalment anomenades frases fetes (a partir d'ara FF) en la teoria gramatical. Em centraré primer en tres casos d'estudi en què apuntaré les propietats gramaticals més característiques d'algunes expressions fraseològiques i després en el tractament dels aspectes gramaticals d'aquestes expressions al *Diccionari de Sinònims de Frases Fetes* (Espinal 2004a; a partir d'ara *DSFF*).

El contingut d'aquest article està organitzat en tres grans apartats. En el primer tractaré d'alguns aspectes que mostren l'existència de regularitat sintàctica i semàntica en les expressions lexicalitzades. En el segon tractaré de la rellevància de la divisió entre significat lingüístic i significat enciclopèdic en les tradicionalment anomenades FF. Finalment, en el tercer revisaré com aquests aspectes queden reflectits al *DSFF*.

Abans d'avançar voldria apuntar una qüestió terminològica. Les expressions fraseològiques són unitats de múltiples paraules que sovint van des de les concurrències o mots que normalment van junts ('collocations' en anglès, Firth 1957) fins a les expressions idiomàtiques pròpiament dites ('idioms' en anglès), les quals tenen com a mínim una de les següents condicions: (a) el significat de l'expressió lexicalitzada no es pot compondre simplement a partir del signifi-

* Voldria agrair a la Junta directiva de l'AILLC la invitació a participar al *XIVè Colloqui*, celebrat a Budapest. També voldria fer extensiu el meu agraïment als organitzadors locals I. Szijj i K. Morvay, i a E. Mezósi. Aquest treball és fruit, d'una banda, de l'estudi de les propietats de les expressions fraseològiques que es realitzà arran de l'elaboració del *Diccionari de Sinònims de Frases Fetes*, i també de la col·laboració amb altres lingüistes, amb qui he tractat de qüestions que s'hi relacionen. Voldria agrair també a totes aquelles persones que en presentacions del diccionari i en ressenyes m'han fet adonar dels punts forts i dels punts febles de l'obra.

Faig constar que part d'aquest treball s'ha realitzat amb finançament provinent del projecte BFF2003-08364-C02-02 (MEC).

cat literal dels seus components, i (b) la forma morfològica o sintàctica de l'expressió lexicalitzada és molt fixada. La terminologia usada per a fer referència a les FF és molt diversa i abasta, entre altres, els termes següents: expressió fraseològica, idiomàtica o lexicalitzada; fórmula estereotipada; locució; frase feta. De forma genèrica, jo m'hi referiré amb el terme FF.

2. DE LA REGULARITAT DE LES FF

En relació amb la cerca de regularitats gramaticals en les expressions lexicalitzades és interessant d'establir la distinció següent:

- identificació de propietats descriptives de les expressions lexicalitzades, ja sigui d'expressions particulars o de patrons lexicalitzats, i
- identificació de propietats formals de la llengua en general (i.e., condicions necessàries i suficients de bona formació lingüística).

Vegem, encara que sigui breument, aquests dos tipus de propietats.

2.1. Identificació de propietats descriptives

Aquí em referiré exclusivament a algunes de les propietats més característiques i destacables de les FF, independentment del fet que s'hagin considerat elements essencials d'un procés de lexicalització o d'un procés de gramaticalització (veg. Lorente 2002 per a una descripció general de les propietats que mostren els elements lexicalitzats, amb una referència explícita a la llengua catalana).

Assumint una organització modular de la gramàtica de les llengües naturals, crec que és convenient de distingir propietats descriptives de naturalesa lèxica, morfològica, sintàctica i semàntica. Entre altres, hem de destacar les que enumero tot seguit.

- Lèxiques:
 - forta restricció en la delimitació de les classes lèxiques implicades en una expressió lexicalitzada,
 - fort lligam lèxic entre les unitats lèxiques d'una expressió lexicalitzada, més que no trobem entre les unitats lèxiques d'una expressió no lexicalitzada;
- Morfològiques:
 - forta restricció en la flexió nominal, de vegades també en la verbal,
 - forta restricció en la derivació nominal;
- Sintàctiques:
 - forta dependència (cf. O'Grady 1998) entre elements que seleccionen i elements seleccionats (predicat – arguments, noms – determinants, modificadors – constituents modificats, quantificadors – constituents quantificats,

- forta restricció en l'ordre sintàctic,
- forta restricció en les operacions sintàctiques admissibles (el·lipsi, topicalització, extracció, etc.);
- Semàntiques:
 - prevalença del significat conceptual o enciclopèdic,
 - activació de processos cognitius (metàfores o metonímies) (cf. Gibbs 1995),
 - encobriment del significat composicional (cf. Marantz 1996, 1997; Nunberg et alii 1994).

Ara, una altra consideració que resulta interessant d'estudiar és veure si les expressions fraseològiques ens poden aportar informació sobre les propietats formals de les llengües naturals.

2.2. Identificació de propietats formals

En aquest cas és important d'assenyalar que, estructuralment parlant, i contràriament a l'opinió tradicional que associa les FF amb SV i les locucions bàsicament amb SP i SAdv, alguns SN i alguns SConj, les expressions lexicalitzades abasten tota la gamma de categories sintàctiques que trobem en una llengua (per exemple, SN, SA, SP, SV, O, SAdv, SD, SQ, SCoord i SConj). Aquest punt és important, com també ho és trobar arguments pels quals és convenient de distingir entre S(intagmes) N(ominals) i S(intagmes) D(eterminants), tant a les expressions fraseològiques de naturalesa nominals, com a la llengua en general. Vegem amb una mica de detall aquesta qüestió.

Noteu que entre les FF del català n'hi ha un grup que es caracteritza per tenir com a nucli un mot de la categoria Nom: nom o pronom seguit de complement del nom (adjectiu, sintagma preposicional, oració subordinada de relatiu), que també pot anar precedit d'un modificador (e.g. *esquitx d'home* <baix (adj.), petit>, *bon jan* <bo>, *això mateix* <exactament>, etc.).

Un segon grup està constituït per expressions lexicalitzades compostes per un article definit seguit de sintagma nominal (per exemple, *el darrer son* <mort (f.)>), de sintagma quantificador (per exemple, *les quatre barres* <senyera>), d'oració de relatiu (per exemple, *el què diran* <enraonies>) o de sintagma preposicional (per exemple, *les de Caïm* <angúnia, dificultat>).

El que tenen en comú aquests dos grups és que el N en el primer cas i el D en el segon (ja sigui article definit, determinant demostratiu o possessiu) constitueixen la peça clau de la seva lexicalització.

Vegem ara si a la llengua comuna també s'observa la necessitat de distingir entre aquestes categories sintàctiques.

A les llengües romàniques (en català, castellà, romanès, però no en francès) s'admeten combinacions de V seguit immediatament d'un complement de la

categoria N: objecte nominal comptable singular sense determinant, en seqüències del tipus *buscar pis, necessitar cangur, portar barret, tenir ascensor, haver-hi garatge*, etc. (cf. Espinal/Dobrovie-Sorin 2006). La característica comuna que tenen aquests predicats complexos formats per V + N és que denoten una propietat essencial de l'argument extern subjecte, i això és possible perquè en realitat en aquestes combinacions el N modifica el tipus de predicat (en el sentit que *portar barret* és un tipus de *portar*; cf. Espinal/McNally 2006). És a dir, tenim noms en posició d'objecte que no van precedits de determinant i que no denoten entitats: pisos concrets, barrets concrets, etc.

A les expressions idiomàtiques la possibilitat de trobar combinacions V + N és encara més elevada: *passar llista, tenir cara, fer escaleta* (a algú), *tocar port, tancar caixa*, etc. Tanmateix, en aquest tipus de predicat complex la situació és lleugerament diferent de la que comentava en el paràgraf anterior. En aquesta ocasió, el N escrit tampoc no denota una entitat individual, però hi ha arguments per a pensar que denota una propietat (cf. Espinal 2001). És a dir, a la FF *passar llista, llista* ja no s'interpreta com un full en sentit físic, sinó com el conjunt d'atributs assignats a una llista de noms.

A les llengües romàniques, els SD en posició d'objecte denoten arguments o entitats argumentals (per exemple, *parar la taula, estripar el llibre*), que es poden interpretar fins i tot com a classe d'individus en combinació amb predicats que indueixen la lectura de classe o espècie en el complement (per exemple, *descobrir la penicilina, inventar el telèfon*) (cf. Chierchia 1998, Longobardi 2001). A les expressions idiomàtiques, els SD (amb un article definit) mostren unes propietats formals ben interessants que, o bé suggereixen que els determinants (com a categories funcionals) són distints de les categories lèxiques (com ja s'ha dit independentment en teoria lingüística, cf. Hale/Keyser 1993, 2002), o tenen una naturalesa sintàctica expletiva (cf. Vergnaud/Zubizarreta 1992). Noteu específicament que en la majoria de casos els SD que apareixen a les expressions fraseològiques es relacionen amb una lectura no referencial, no extensional: *entonar el mea culpa, veure la llum, perdre els estreps, prendre les cartes, córrer la sang, caure-li la cara de vergonya* (a algú).

Sobre la rellevància del contrast SN / SD, cal afegir un apunt més, encara. El seu estudi esdevé important perquè ens permet de relacionar les dades que tenim tant a la llengua comuna com a les expressions fraseològiques, en particular amb l'emergència del D a la gramàtica infantil, d'una banda (cf. Gavarró et alii 2006), i amb l'aparició dels articles en l'evolució del llatí al català de l'altra (cf. Bartra 2006). L'estudi d'aquests contrastos també és interessant perquè ha de permetre donar resposta a qüestions com les següents: Tenen el mateix tipus de denotació els SN i els SD a la llengua adulta (per exemple, propietats vs. entitats individuals)? Què determina que un nen triï un SN o un SD en la seva parla, i què expressa amb la definitud? En quines circumstàncies els SD de la llengua adulta no solament han perdut el valor dític del demostratiu llatí, sinó

que tenen, a més, un valor expletiu? Aquestes i altres qüestions que s'hi relacionen mostren que l'estudi de les expressions fraseològiques pot donar pistes per identificar i entendre algunes propietats formals de les llengües naturals.

3. DE LA DIVISIÓ ENTRE SIGNIFICAT COMPOSICIONAL I SIGNIFICAT ENCICLOPÈDIC EN LES FF

En aquest apartat voldria mostrar la rellevància de la distinció entre significats composicionals, transparents sintàcticament, i significats no composicionals, no transparents sintàcticament, distinció que cal relacionar amb la divisió entre gramàtica i cognició, o entre sistema computacional i enciclopèdia (cf. Marantz 1996, 1997).¹

Per a il·lustrar la rellevància de la distinció esmentada prendrem com a objecte d'estudi tres classes diferents d'expressions idiomàtiques que han estat el focus d'atenció de diversos treballs: Mateu/Espinal (2007), en el cas del primer; Espinal (2001, 2004b), i Espinal/Mateu (2006) en el cas del segon; i Espinal (2005b), en el cas del tercer.

3.1. *Cas I*

Considerem, com a punt de partida, FF del tipus que s'exemplifiquen a (1):

- (1) *treure el ventre de pena, treure el fetge per la boca, sortir-li els ulls de la cara* (a algú), *petar-se el cul*, etc.

Aquestes expressions fraseològiques constitueixen un patró particular del català, present també en altres llengües romàniques com el castellà i l'italià, però no en llengües germàniques com l'anglès, l'holandès o l'alemany, o en llengües eslaves com el rus o el polonès.

A continuació aïllarem alguns d'aquests significats composicionals i esmentarem alguns dels seus significats no composicionals.

- Significats composicionals. Una part d'aquests significats queda determinada per restriccions lexicosintàctiques i una altra part per aspectes derivats de l'estructura oracional.
 - I. Entre els significats lexicosintàctics, cal pensar de manera molt especial en la naturalesa del verb que apareix en aquest patró i que sol ser inacusatiu (*sortir*) o transitiu (*treure*). Aquests verbs lexicalitzen

1. Aquest tipus de divisions metodològiques també es pot trobar, amb formulacions diferents, en el treball d'altres autors.

una estructura argumental amb uns components que són el verb de moviment (ANAR), el verb d'acció (FER) i la partícula locativa (ENFORA) (i.e. *sortir* = ANAR + ENFORA, *treure* = FER + ENFORA).²

II. Entre els significats sintacticosemàntics, cal mencionar el lligam dels S(intagmes) D(eterminants) que denoten parts del cos des de la posició de subjecte o de datiu, com s'illustra a (2).

- (2) a. *Els estudiants, treuen el fetge; per la boca (de tant treballar)*
 b. *A la criatura; li; sortien els ulls; de la cara (de tant plorar)*

Un segon valor té a veure amb la denotació dels nominals definits en posició d'argument extern d'una estructura inacusativa o transitiva. Seguint treballs precedents (cf. Espinal 2004b, Espinal/Mateu 2006), tot fa pensar que el SD que apareix en estructures argumentals com la que s'illustra a (3) codifica lingüísticament una classe d'individus o la instanciació d'una classe: *fetge, ulls*, i això ve determinat per la presència de l'article definit a la posició de nucli del SD. El fet que aquestes expressions nominals definides siguin no referencials en el moment d'interpretar les expressions fraseològiques s'ha d'associar amb la intervenció de processos cognitius de caràcter metafòric i metonímic.

- (3) [_V V [_P SD [_P P]]
 FER *el FETGE* ENFORA

Un tercer valor té a veure amb l'aspecte tèlic d'un verb com *treure*, propietat que es manifesta en la classe de preposicions amb què pot concórrer en una oració (cf. McGinnis 2002, 2005; Glasbey 2003).

- (4) El metge li va **treure** els carnots pel nas **en** menys d'una hora
- Significats no composicionals. Per significats no composicionals ens referim a valors que no es poden compondre directament a partir de les unitats lèxiques i l'estructura sintàctica en què aquestes unitats apareixen. Un d'aquests valors és el que s'obté com a resultat de reinterpretar les propietats aspectuals que acabem de comentar, de manera que una realització amb valor resultatiu com la que s'illustra a (4) passa a concebre's com una activitat en el moment de formar-se una expressió lexicalitzada.
- (5) Els estudiants **treien** *el fetge per la boca* **tot el sant dia** / ***en** menys d'una hora

2. Aquest punt mostra que l'estudi de les expressions idiomàtiques dona suport a la distinció de Talmy (1985, 2000) entre llengües d'emmarcament verbal i llengües d'emmarcament per satèl·lit.

En aquest apartat també s'ha d'esmentar l'activació de processos cognitius que intervenen en la comprensió d'expressions idiomàtiques. Així, la metàfora UNA ACCIÓ EXCESSIVA ÉS UNA EXTRACCIÓ EXCESSIVA D'UNA PART DEL COS permet assolir una interpretació d'acord amb la qual l'exageració (el significat d'excés) que emergeix en el domini font (i.e. el domini físic del cos: *treure el fetge per la boca*) es transfereix al domini final (i.e. el domini abstracte de les accions: *treballar / esforçar-se excessivament*) (cf. Mateu/Espinal 2007).

3.2. Cas II

Un segon patró fraseològic que resulta interessant per donar suport a la distinció entre significats composicionals i significats no composicionals és el que il·lustren les FF de (6):

(6) *fer un fred de mil dimonis, fer un sol de justícia, tenir una gana que l'aixeca, tenir un morro que se'l trepitja*, etc.

- Significats composicionals. En aquest cas podem esmentar també significats lèxics i significats sintacticosemàntics.
 - I. Entre els primers, cal destacar el fet que aquestes expressions es formen a partir de verbs inergatius, amb l'estructura argumental que tenim a (7) (cf. Hale/Keyser 2002, Mateu 2002).

(7) a. *fer* [_N sol]
 b. *tenir* [_N morro]

- II. Entre els segons, convé esmentar la denotació dels nominals (N escarit singular: *sol*, o N escarit de massa: *fred*) en posició d'argument intern d'una estructura inergativa. Tot fa pensar que aquesta denotació correspon al tipus de propietat (cf. De Hoop 1992, McNally 1995, Van Geenhoven 1996, Espinal 2001, Espinal/Mateu 2006). Noteu, en particular, que en les expressions de (7) el N nucli s'interpreta sempre de forma similar a un N de massa o continu, i sembla talment una propietat no afitada, d'aquí que un nom comptable com és *sol* s'interpreti que denota la propietat d'ésser ASSOLELLAT.

D'altra banda, el N té una interpretació que és neutral pel que fa al nombre i una interpretació que és feble o reduïda respecte a altres operadors o quantificadors. El N escarit pot ser l'antecedent d'una expressió anafòrica-típus (expressada per

mitjà del pronom partitiu *en*), però no d'una anàfora-exemplar (expressada per mitjà dels pronoms acusatius *el, la, els, les*), i només admet quantificació o modificació de grau, com s'exemplifica a (8).

(8) *fer sol* → *fer un bon sol, fer força sol, no fer gaire sol*

També és interessant d'observar que el N d'aquestes expressions idiomàtiques va precedit d'un quantificador concret (*un*) que no és ni optatiu, sintàcticament parlant, ni expletiu, semànticament parlant. L'especificador indefinit introdueix una quantificació existencial sobre graus, de manera que *un...SX* identifica un punt en l'escala denotada pel N escair i restringeix la interpretació del N a un alt grau, un grau extrem. Això explica que la FF *fer un sol de justícia* denoti l'estat ASSOLELLAT en un grau extrem.

- Significats no composicionals. Pel que fa als valors enciclopèdics, convé tenir present que les expressions que s'associen amb aquest patró expressen un tipus de genericitat: una afirmació caracteritzadora del que es considera, d'acord amb el nostre coneixement comú compartit, un prototip de dia assolellat, fred, etc. Però, a més d'això, també es dona el cas que en el moment d'interpretar aquestes FF es produeix una associació d'escala. Així, l'ESCALA_{ASSOLELLAT} es relaciona enciclopèdicament amb l'ESCALA_{CALORÓS}.

3.3. Cas III

Un tercer cas d'estudi sorgeix a partir de seqüències idiomàtiques amb clítics no referencials com les que tenim a (9):

(9) *ballar-la, enginyar-se-les, ni somiar-bo, dir-ne de tots colors, caure-hi de quatre potes*, etc.

- Significats composicionals.
 - I. Entre els significats lèxics, cal pensar en l'aportació de la classe de clítics inherents que poden aparèixer en aquest patró idiomàtic i que inclou bàsicament la informació morfosintàctica que caracteritza els pronoms febles acusatius femenins (singular i plural), l'acusatiu neutre, el genitiu i el locatiu.
 - II. Pel que fa als significats sintacticosemàntics, cal destacar que els clítics que acabem d'esmentar no són expletius, semànticament

parlant, sinó que són variables lligades anafòricament a un constituent tòpic que pot quedar encobert i que denota un objecte abstracte (proposició, propietat, localització espacio-temporal, objectes indeterminats, etc.; Asher 1993). En aquest sentit, els clítics inherents tenen també un valor abstracte i donen una interpretació genèrica al predicat. Recordem, a propòsit d'aquesta afirmació, el contrast descrit per Mariner (1975) entre *M'ho pagaràs* i *Me les pagaràs*.

D'altra banda, els clítics inherents són morfemes intransitivitzadors, en el sentit que es combinen amb verbs que poden ser transitius o intransitius, però formen sistemàticament sempre predicats d'un argument amb una variable incorporada (e.g., *brandar-la* <ballar, passejar>, *pintar-hi* <figurar, representar>).

- Significats no composicionals. En aquest apartat podem esmentar de nou l'activació de metàfores conceptuals diverses que són claus per interpretar el valor figurat que tenen generalment associat les expressions idiomàtiques. Però, ultra això, hem de tenir presents dos factors més: (i) Els clítics inherents no tenen associats papers temàtics conceptuals (Jackendoff 1990, 1997a, b, 2002), encara que ocupin posicions argumentals (Hale/Keyser 1993, 2002), i (ii) Els clítics inherents no tenen mai una lectura referencial, motiu pel qual no es poden substituir per pronoms de primera i de segona persones.³

(10) #A l'època dels exàmens aquests estudiants em / et ballen

A la vista d'aquestes consideracions, a l'apartat següent analitzarem de quin manera les propietats lingüístiques i els requisits formals, d'una banda, i els significats composicionals i enciclopèdics, de l'altra, es reflecteixen en el *DSFF* (cf. Espinal 2000, 2003, 2004a, 2005a).

4. DE COM AQUESTS ASPECTES ES REFLECTEIXEN EN EL *DSFF*

En primer lloc, voldria destacar que la tasca de decidir (i) com es poden combinar trets idiosincràtics de les concurrències i de les expressions fraseològiques amb propietats de la llengua comuna, i la tasca de decidir (ii) com es pot

3. Entre els pronoms febles que trobem en les FF és important distingir entre aquells que s'associen amb requisits temàtics del verb (p. e., *estar per tancar-lo* / *estar perquè el tanquin*, *aixafar-li la guitarra* (a algú)), els quals saturen semànticament el verb, fan referència a individus específics i es poden substituir per pronoms que mostren uns altres trets formals de persona, gènere i nombre, i els clítics inherents que s'il·lustren a (9), els quals no saturen cap argument temàtic del predicat verbal al qual s'afixen i tampoc no tenen propietats referencials (cf. Espinal 2005b).

reflectir l'existència de parcel·les de significat de naturalesa composicional amb significats no composicionals, no es poden deslligar de l'adopció d'una determinada perspectiva teòrica sobre l'estructura de la llengua i de la gramàtica. En aquest sentit, la perspectiva adoptada en els treballs teòrics i pràctics conduents a l'elaboració del *DSFF* és una perspectiva gramatical marcadament derivacional i composicional (cf. Marantz 1996, 1997; Svenonious 2005; Mateu/Espinal 2007), d'acord amb la qual les FF no són simplement un tipus particular d'unitats lèxiques, sinó que mostren regularitats sintàctiques de la llengua, i els significats de les expressions idiomàtiques que són transparents sintàcticament no estan allunyats de les correlacions forma-significat que trobem en les estructures no idiomàtiques.⁴ D'acord amb aquesta perspectiva, els significats composicionals són diferents dels significats enciclopèdics, els quals no són transparents sintàcticament.

En segon lloc, cal tenir present que hi ha fonamentalment dos grans tipus d'obres lexicogràfiques que descriuen la forma, el significat i l'ús de les FF: els diccionaris generals de la llengua (ja siguin monolingües o bilingües) i els diccionaris especialitzats d'expressions idiomàtiques. Un tret comú de les obres del primer tipus (cf. *DIEC* 1995) és que no inclouen les FF com a entrades independents i, per tant, la menció d'una FF i la informació relativa a cadascuna d'elles, si escau, es troba a partir de l'entrada corresponent a algun dels mots continguts dins la FF en qüestió (normalment, el primer mot amb contingut semàntic o el darrer mot).

El segon tipus de diccionari sol ordenar alfabèticament les expressions idiomàtiques i proporcionar tipus diferents d'informacions per a cada entrada (cf. Raspall/Martí 1984, 1996). Existeix encara un subconjunt de diccionaris especialitzats de FF que no ordena directament aquestes unitats, sinó certes paraules clau contingudes en les FF, i aquestes s'associen arbitràriament o semànticament amb alguna d'aquestes paraules clau (cf. Seco et alii 2004).

El *DSFF* es diferencia d'aquests diccionaris pel fet que és un diccionari conceptual d'expressions lexicalitzades, la qual cosa suposa un canvi en la concepció d'obra lexicogràfica estàndard sobre FF, ja no només en el cas de la lexicografia catalana, sinó també en la descripció de la fraseologia de l'anglès, de l'espanyol i del francès.

La macroestructura del *DSFF* dona pes a una organització conceptual, atès que a partir de conceptes remet a FF, amb la seva informació gramatical (proprietats sintàctiques, semàntiques, lèxiques, morfològiques, etc.) i altra informació lingüística (proprietats dialectals: marcatge dialectal i variants dialectals; normatives: mots no registrats per l'IEC, FF noves, etc.). La motivació d'optar

4. Aquesta perspectiva és substancialment diferent de la que s'ha desenvolupat en els estudis elaborats en el marc de la gramàtica de construccions (cf. Fillmore et alii 1988, Goldberg 1995), els quals han emfasitzat les propietats idiosincràtiques dels parells forma-significat implicats en les construccions idiomàtiques.

per aquesta macroestructura partia de dues reflexions. En primer lloc, del convenciment que per a un usuari no és tan rellevant saber si és una FF o una locució, sinó la possibilitat d'accedir a informació fraseològica, a expressions que tenen una naturalesa supralèxica, a partir d'unitats conceptuals. En segon lloc, la decisió partia del convenciment que calia fer un esforç de fixar la forma (sintàctica i morfològica) de les expressions lexicalitzades (per exemple, segons si el nucli de l'expressió lexicalitzada és un determinant definit o indefinit, un adjectiu, nom, adverbi, preposició i el seu complement, o un verb copulatiu concret seguit de SA / SN / SAdv, SP; etc.), així com la seva possible variació sintàctica. En tercer lloc, calia fixar les classes d'unitats lèxiques que poden formar part d'una FF específica i la possible variació lèxica admesa, així com els tipus de quantificadors i de modificadors que poden intervenir a l'interior de l'expressió.

En el moment de fer el disseny del *DSFF* i decidir quins requisits havia de satisfer un diccionari de FF que compaginés alhora informació estrictament gramatical amb informació conceptual, em vaig plantejar que calia donar resposta, entre altres, a les tres preguntes que especifico a continuació:

1. Quina forma lexicalitzada tenen les FF?
2. Quin significat tenen les FF?
3. Es poden establir relacions conceptuals entre FF? De quins tipus?

4.1. *Sobre la forma i el significat*

El *DSFF* inclou expressions lexicalitzades de naturalesa gramatical diversa, no només frases verbals i locucions preposicionals, adverbials, conjuntives i nominals, sinó també oracions, frases fixades amb un determinant concret, frases quantificades, frases adjectivals i frases que introdueixen una coordinació. Per això, hom ha descrit expressions lexicalitzades associades a les categories sintàctiques següents: SV, SP, SAdv, SConj, SN, O, SD, SQ, SA i SCoord.

Al *DSFF*, la informació estrictament gramatical (sintàctica i semàntica) de les expressions lexicalitzades s'inclou fonamentalment en els apartats següents: forma d'entrada, categoria gramatical, mots clau, exemples, notes d'ús i variants formals (normatives i no normatives).⁵ Vegem tot seguit alguns aspectes que il·lustren com s'ha donat resposta a les preguntes 1 i 2 que es mencionaven en acabar la secció anterior. La tercera pregunta es tractarà a l'apartat 4.2.

5. Cal tenir present que el CD-ROM que acompanya l'obra impresa permet fer cerques per a qualsevol dels camps que integren la base de dades que s'elaborà prèviament a la confecció del *DSFF*. Aquests camps són: concepte, frase feta, mot clau, categoria gramatical, definició de frase feta, font definició, exemple, font exemple, sinònims, relacions lèxiques, variants dialectals i marcatge dialectal.

Primer, cal considerar el fet que la forma d'entrada d'una expressió lexicalitzada condiciona la seva categoria gramatical. Així trobem les associacions següents: *aire, que vol dir vent* (SN), *la mare del Tano quan era gitano* (SD), *políticament incorrecte* (SA), *a bots i empentes* (SP), *anar a la seva* (SV), *abans d'hora* (SAdv), *tot Cristo* (SQ), *clar i net* (SCoord), *i ara* (SConj), *ja era hora* (O). Aquesta informació sintàctica, juntament amb la que proporcionen de manera independent els exemples, dóna pistes per conèixer en quins contextos sintàctics es poden utilitzar les FF.

Segon, cal considerar l'ordre sintàctic en què les expressions fraseològiques de naturalesa oracional introdueixen el subjecte. És interessant d'adonar-se que l'ordre bàsic és verb – objecte – subjecte (e. g. *emportar-se* (alguna cosa) *el vent* <oblidat>), com, d'altra banda, s'esdevé de forma general en els esdeveniments que denoten processos.

- (11) a. Les teves promeses *se les ha emportades el vent*; ... (R-M)
 b. Les seves propostes *se les ha apropiades el director general*
 c. Durant tota la nit es van manifestar grups d'immigrants davant la Delegació del Govern

Tercer, cal tenir present que la selecció d'arguments és característica d'expressions lexicalitzades de naturalesa verbal, preposicional, adjectival, etc., tal com també es posa de manifest a la resta de la llengua. Al DSFF s'han introduït expressions indefinides (del tipus: algú, alguna cosa, fer alguna cosa, algun lloc, algun temps, algun moment, algun dia i tants) per indicar el nombre i tipus d'arguments requerits per una determinada expressió lexicalitzada (per exemple (d'algun temps) *a aquesta part*, *a banda i banda* (d'algun lloc), *al moment* (de fer alguna cosa), *fer la santíssima* (a algú), *plantar-se a* (tants) *anys*, etc. Així mateix, la posició en què es fixa l'expressió indefinida aporta informació sobre la forma sintàctica que adopta finalment una determinada expressió lexicalitzada quan s'integra en un discurs. En aquest sentit, la diferència sintàctica entre *dur* (alguna cosa) *de cap* <planejar, projectar, proposar-se> i *donar a llum* (alguna cosa) <publicar> és en el fet que la segona constreny l'objecte a la posició final, mentre que la primera admet també l'objecte en posició postverbal. De nou, aquestes dades s'adeqüen al que sabem de la llengua, en tant que el català no és una llengua d'ordre fix i és flexible a certs moviments sintàctics.

- (12) a. *Duu* aquella idea *de cap* des de fa molt de temps (DSFF)
 b. *Duu de cap* fer una veritable proesa (DSFF)
 c. Han avisat als estudiants que divendres es farà pont
 d. Han avisat del canvi d'aula als estudiants

Quart, pel que fa a la forma cal considerar l'existència d'expressions lexicalitzades amb clítics pronominals: *caure-li la cara de vergonya* (a algú) <aver-

gonyir-se>, *brandar-la* <ballar, passejar>, *cantar-les clares* <franc, parlar, reprendre>, *dir-s'ho tot* <desavenir-se, insultar-se>, *dir-ne per a salar* (a algú) <injuriar>, *dir-hi la seva* <intervenir>. Aquests clítics, que són indissociables de la identificació d'aquestes FF, són un subconjunt dels que trobem a la llengua en general.

Cinquè i últim, cal tenir present la informació sobre la forma que aporten diverses notes d'ús. En concret, aquelles que informen (i) dels canvis que pot mostrar la forma d'entrada, (ii) dels contextos sintàctics (i fins i tot discursius) en què s'usa una expressió, i (iii) de la combinació amb modificadors i quantificadors en posicions internes a l'expressió. A (13) s'inclouen exemples del primer tipus, a (14) exemples del segon tipus, mentre que alguns exemples del tercer tipus apareixen a (15).

- (13) a. *mai no vist* <extraordinari>: (També s'usa amb la forma *mai vist*)
 b. *al capdamunt de* <extrem>: (El complement és opcional)
 c. *fer* (algú) *amb arròs* <escarmentar>: (Només s'usa amb el complement en forma pronominal)
 d. *tenir la paraula abundant* <eloqüent, retòric>: (També s'usa amb la forma *de paraula abundant*)
- (14) a. *no venir-li amb històries* (a algú) <molestar>: (Ocasionalment, s'usa en contextos afirmatius [...])
 b. *caure del cel* <esdevenir-se, inesperat, oportú, providencial>: (S'usa normalment en forma perfectiva)
 c. *ànima vivent* <ningú>: (S'usa en contextos negatius)
 d. *i doncs* <aleshores>: (Només s'usa seguida d'oracions interrogatives)
 e. *d'una banda* <alternativament>: (S'usa normalment en correlació amb l'expressió *d'altra banda*)
- (15) a. *tenir ull* <apte>: (També s'usa amb el modificador *bon* o amb el quantificador *molt* en posició pronominal)
 b. *d'antuvi* <primerament>: (També s'usa amb les formes *de bell antuvi* i *de primer antuvi*)
 c. *caure bé* (a algú) <convenir>: (També s'usa amb els quantificadors *bastant*, *força*, *molt*, etc. en posició preadverbial)

Quant al significat estrictament lingüístic, relacionat estretament amb les peces lèxiques i amb l'estructura sintàctica de l'expressió idiomàtica, cal considerar de manera molt específica la informació que proporcionen les notes d'ús referents a l'establiment de classes lèxiques, per exemple classes de verbs, de noms, d'adjectius o de quantificadors amb els quals es pot formar o combinar la FF objecte de descripció. En tenim diversos exemples a:

- (16) a. *anar de boca en boca* <comentar-se, divulgar-se>: (També s'usa amb els verbs de moviment *córrer, passar*, etc.)
- b. *a força de braços* <braç>: (S'usa normalment amb els verbs *agafar, dur, portar*, etc.)
- c. *petar-se de riure* <riure>: (També s'usa amb els verbs *esclatar, partir, rebentar, trencar* i amb el castellanisme *tronxar*)⁶
- d. *tirar-li* (alguna cosa) *per la cara* (a algú) <esbrincar, retreure>: (També s'usa amb els noms *bigoti, morro* i *nas* en plural)
- e. *a imatge i semblança seva* <semblant>: (També s'usa amb les altres formes del possessiu)
- f. *de posar i treure* <vestit>: (S'usa com a complement de noms que denoten peces de vestir)
- g. *no tenir cap ni peus* (alguna cosa) <absurd>: (També s'usa amb la forma *sense cap ni peus*)

El conjunt de qüestions que s'han descrit en aquesta secció correspon al tipus de contribucions de naturalesa composicional que s'observen en les FF i que caracteritzen la seva forma i el seu significat lingüístics. Ara, com ja s'ha comentat més amunt, les FF es caracteritzen també pel fet de mostrar un significat que no és transparent a partir dels elements lèxics i de l'estructura sintàctica en què apareixen aquests elements lèxics. M'ocuparé del significat conceptual o enciclopèdic a la secció següent.

4.2. Sobre les relacions conceptuals

Al *DSFF* s'estableixen diverses classes de relacions conceptuals. D'una banda, com ja s'ha dit més amunt, entre lemes conceptuals i expressions fraseològiques. Des d'aquest punt de vista, la definició lexicogràfica de cadascuna de les FF ha guiat en bona mesura l'associació amb un determinat concepte. També ha determinat que es considerés convenient de distingir entre, per exemple, activitats agentives, processos i estats: <aconsellar>, <aconsellar-se>, <aconsellar>; esdeveniments, activitats i estats: <agraïment>, <agraïr>, <agraït>; etc.

D'altra banda, al *DSFF* també s'estableixen relacions conceptuals entre expressions lexicalitzades. En concret, inclou la descripció de relacions de sinonímia, antonímia, inversió argumental i extensió semàntica entre FF.

Aquestes relacions de sentit, que són de naturalesa oberta, proporcionen múltiples referències creuades de naturalesa conceptual amb altres expressions

6. Relacionada conceptualment amb aquesta FF al *DSFF* tenen entrada independent aquelles expressions que contenen unitats lèxiques d'altres camps lèxics: *cargolar-se de riure, cruixir-se de riure, desfer-se de riure, desllorigar-se de riure, esbotzar-se de riure, esqueixar-se de riure, morir-se de riure* i *pixar-se de riure*.

lexicalitzades de la llengua, de manera que allò que és més singular és que amb cada relació conceptual s'obren vies per establir associacions entre FF. D'aquí que es doni el cas que dues expressions sinònimes, com per exemple *combinar-s'ho* i *compondre-s'ho* <arranjar-se>, no comparteixin en aquest diccionari les mateixes expressions sinònimes.

Aturem-nos un moment en la naturalesa de les relacions conceptuals i el concepte mateix de sinonímia. En els estudis lexicològics es descriuen dos tipus de similitud de significat entre unitats lèxiques i, alhora, entre conceptes. El terme «hiponímia» fa referència a una relació de sentit entre mots o conceptes més específics, i mots o conceptes més generals o inclusius. És una implicació unilateral i asimètrica. En canvi, el terme «sinonímia» fa referència a una implicació bilateral i simètrica. Així, si considerem <magre> i <prim> en els seus valors bàsics (és a dir, no figurats), podem dir que <magre> és hipònim de <prim>, però <prim> no és hipònim de <magre>.

(17) *DIEC* (1995)

magre: Que té poc greix o teixit adipós || *Fig.* De poca substància, no gras; mesquí, insuficient

prim: Que té relativament poc gruix | *Fig.* De molt poca consistència, densitat, de molt poca substància, de poc cos, de poca riquesa, escàs

Aquesta hiponímia conceptual explica que, per a cadascun dels usos que segons el *DIEC* (1995) exemplifiquen el concepte bàsic de <magre>, que denota una propietat atribuïble a les persones i a altres éssers animals, podem també atribuir el concepte <prim>, però no a l'inrevés.⁷

- (18) *a.* Un home magre → un home prim
b. Una dona magra → una dona prima
c. Un paper prim -/→ un paper magre
d. Una fullola prima -/→ una fullola magra
e. Una tela prima -/→ una tela magra
f. Tenir les cames primes → tenir les cames magres
g. Ésser prim de cames → ésser magre de cames
h. Una persona prima → una persona magra

Quan traslladem aquestes consideracions a les expressions lexicalitzades ens trobem amb el següent. Franquesa (1971, 1998), a partir del concepte <magre> remet a <prim> i a diverses FF, entre les quals hi ha *prim com un fi-deu* i *prim com una orella de gat*. En canvi, a partir del concepte <prim>, d'una

7. Dels exemples que dona el *DIEC* (1995), només se n'exceptua el cas de la concurrència quasi lexicalitzada *carn magra*.

banda remet a dues FF: *prim com un tel de ceba* i *prim com una orella de gat* i, d'altra banda, especifica que «parlant d'una persona → magre». De tota manera, els exemples anteriors han permès il·lustrar que no és el cas que <magre> només es pugui aplicar a persones; la restricció que aquest concepte imposa i que el distingeix de <prim> és que no es pot aplicar a éssers que no siguin animals, humans o no.

Al *DSFF* <magre> remet a trenta-una FF, entre les quals hi ha *prim com un fideu* i *prim com una orella de gat*, mentre que <prim> remet a trenta-sis FF, algunes de les quals tenen com a expressió sinònima *prim com un fideu*. Això, el que vol dir és que els diccionaris de sinònims, i també el *DSFF*, tracten la sinonímia de forma no restrictiva, incloent casos pròpiament d'hiponímia asimètrica i també casos d'hiponímia simètrica. Al *DSFF*, la sinonímia és una relació conceptual oberta que s'estableix entre una FF i moltes FF;⁸ no és una relació tancada d'un a un, sinó d'un a molts. D'aquí que es doni el cas que:

— Dues expressions lexicalitzades es relacionin entre si per sinonímia, malgrat que els conceptes sota els quals es troben aquestes expressions no ho siguin: *a mitges* <imperfectament> - *en part* <parcialment>.

— Dues expressions que es troben sota el mateix concepte o sota conceptes sinònims no necessàriament han de ser sinònimes entre si: *jugar amb foc - tenir una hora bèstia* <imprudent>; *ésser un ninot* (algú) <manejable> - *deixar-se passar les rodes per damunt* <manipulable>.

— Dues expressions relacionades per sinonímia o per algun altre tipus de relació semàntica poden tenir categories sintàctiques diferents: *anar llampat* SV <córrer> - *a tota castanya* SP <veloçment>.

— Dues expressions relacionades per sinonímia també poden tenir usos sintàctics, discursius o sociolingüístics diferents: *com que* - *per això* <causa> (la primera encapçala la proposició que expressa la causa, i la segona, la proposició que expressa la conseqüència); *no et fot* - *maleït siga* <enuig> (que s'usen com a variants distintes); etc.

Quant a la relació anomenada d'antonímia, a la teoria lexicològica els antònims són lexemes que s'oposen amb gradació. En la pràctica lexicogràfica, però, l'antonímia és el terme que s'usa per denotar genèricament l'oposició de significat. Al *DSFF* abasta diferents tipus d'oposició entre expressions lexicalitzades, tant oposició amb gradació com oposició sense gradació: *anar a més* <prosperar> - *anar a menys* <empobrir-se>; *viure d'illusions* <esperançat, fan-

8. En el marc de la lexicografia catalana els antecedents de la inclusió de relacions de sinonímia en la descripció de FF són:

— Franquesa (1971, 1998), que a partir de Conceptes llista Sinònims (mots o FF);

— Raspall / Martí (1984, 1996), que estableix associacions entre FF / locució i Sinònims (mots o FF / locucions);

— Rodríguez Vida (1997), que classifica les expressions fraseològiques d'acord amb l'esquema següent: Tema → Subtema → Concepte → FF.

tasiejar> - *tocar de peus a terra* <pràctic, realista>; *obrir els ulls a la llum* <néixer> - *tancar els ulls a la llum* <morir>; etc.

Pel que fa a la relació semàntica d'inversió, a la teoria lexicològica la inversió fa referència a una relació entre predicats lèxics que inverteixen els seus arguments. Ara, si bé en general a la pràctica lexicogràfica la inversió s'agrupa amb l'antonímia, com si es tractés d'un tipus d'oposició, al *DSFF* la inversió té, per la seva singularitat, un tractament diferenciat de les altres relacions d'oposició: *deixar* (algú) *tirat* <abandonar, desatendre, deseparar> - *quedar tirat* <abandonat, desatès, deseparat>; *fer el salt* (a algú) <adulterar, enganyar> - *portar banyes* <enganyat>, *anar carregat de front* <infidelitat>; etc.

Finalment, la relació semàntica d'extensió abasta un conjunt ampli de relacions semàntiques entre expressions lexicalitzades: relacions de causa-efecte (per exemple, *tenir el bec groc* <inexpert> - *pagar l'aprenentatge* <perjudicat>), relacions entre expressions una de les quals denota un procés i l'altra, un estat (per exemple, *dormir com un sant* <dormir> - *ésser un angelet* <innocent>), relacions entre expressions una de les quals denota una activitat i l'altra un mode (per exemple, *viure com un sàtrapa* <gaudir> - *a cor què vols* <regaladament>; *pesar les paraules* <reflexionar> - *amb peus de plom* <cautament>), i relacions entre expressions que semànticament codifiquen diferències de matís (per exemple, *viure la vida* <gaudir> - *viure al dia* <despreocupar-se>; *a bona hora* <oportunament> - *ja era hora* <impaciència>).

5. RESUM

En aquest treball he tractat tres qüestions. Primer, he mostrat que és pertinent estudiar les propietats gramaticals de les FF. Segon, he fet veure que en la descripció del seu significat hem de parlar de significats conceptuals o enciclopèdics, però també de significats directament determinats per les unitats lèxiques i per la seva estructura sintàctica. Finalment, he exposat de quina manera es van tenir en compte aquests aspectes en l'elaboració del *DSFF*.

M. TERESA ESPINAL
Universitat Autònoma de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ASHER 1993: Nicolas Asher, *Reference to abstract objects in discourse*, Dordrecht, Kluwer.
 BARTRA 2006: Anna Bartra, «La introducció de l'article determinat en català antic i la fossilització de les frases fetes», resum presentat al XIV Col·loqui de l'AILLC, Budapest.
 CHIERCHIA 1998: Gennaro Chierchia, «Reference to kinds across languages», *Natural Language Semantics*, 6, 339-405.

- DE HOOP 1992: Helen De Hoop, *Case Configuration and Noun Phrase Interpretation*, tesi doctoral, Rijksuniversiteit Groningen, Nova York, Garland, 1996.
- DIEC 1995: Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Edicions 3i4 / Edicions 62 / Ed. Moll.
- ESPINAL 2000: M. Teresa Espinal, «Sobre les Expressions Lexicalitzades», *Els Marges*, 67, 7-31.
- ESPINAL 2001: M. Teresa Espinal, «Property Denoting Objects in Idiomatic Constructions», dins *Romance Languages and Linguistic Theory 1999. Selected papers from Going Romance*, ed. Yves D'Hulst, Johan Rooryck i Jan Schroten, Amsterdam, John Benjamins, 117-141.
- ESPINAL 2002: M. Teresa Espinal, «Idiomatic Constructions vs. Light Verb Constructions», dins *Current Issues in Generative Grammar*, ed. Manuel Leonetti, Olga Fernández Soriano i Victoria Escandell, Madrid, Universidad de Alcalá, UNED i Universidad Autónoma de Madrid, 69-81.
- ESPINAL 2003: M. Teresa Espinal, «Una entrada lèxica. El cas del verb *parlar*», *Llengua & Literatura*, 14, 371-414.
- ESPINAL 2004a: M. Teresa Espinal, *Diccionari de Sinònims de Frases Fetes*, Bellaterra, Barcelona / València, Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona / Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Servei de Publicacions de la Universitat de València. Segona edició de 2006. [DSFF]
- ESPINAL 2004b: M. Teresa Espinal, «Lexicalization of Light Verb Structures and the Semantics of Nominals», *Catalan Journal of Linguistics*, 3, 15-43.
- ESPINAL 2005a: M. Teresa Espinal, «A Conceptual Dictionary of Catalan Idioms», *International Journal of Lexicography*, 18.4, 509-540.
- ESPINAL 2005b: M. Teresa Espinal, «Abstract Semantic Objects in Idiomatic Constructions». Treball presentat al 15è *Colloqui de Gramàtica Generativa*, Barcelona.
- ESPINAL / DOBROVIE-SORIN 2006: M. Teresa Espinal / Carmen Dobrovie-Sorin, «Tipologia semàntica de los nombres escuetos. El caso particular de los nombres escuetos singulares contables», dins *Andolin gogoan: Essays in Honour of Prof. Eguzkitza*, ed. Beatriz Fernández i Itziar Laka, Universidad del País Vasco / Euskaltzaindia, Bilbao, 269-285.
- ESPINAL / MATEU 2006: M. Teresa Espinal / Jaume Mateu, «Idioms, Argument Structure and the Semantics of Nominals», comunicació presentada a *Collocations and Idioms: the First Nordic Conference on Syntactic Freezes*, Joensuu.
- ESPINAL / McNALLY 2006: M. Teresa Espinal / Louise McNally, «Bare singular nominals and incorporating verbs», comunicació presentada a *III Nereus International Workshop. Definiteness, Specificity and Animacy in Ibero-Romance Languages*, Alcalá de Henares.
- FILLMORE et alii 1988: Charles Fillmore / Paul Kay / Mary Catherine O'Connor, «Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions», *Language*, 64, 501-538.
- FIRTH 1957: John Firth, *Papers in Linguistics 1934-51*, London, Oxford University Press.
- FRANQUESA 1971, 1998: Manuel Franquesa, *Diccionari de sinònims*, Barcelona, Pòrtic; Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- GAVARRÓ et alii 2006: Anna Gavarró / Ana Teresa Pérez Leroux / Thomas Roeper, «Definiteness and bare noun contrasts in child grammar», dins *The Acquisition of Syntax in Romance Languages*, ed. Vicenç Torrens i Lidia Escobar, Amsterdam, John Benjamins.
- GIBBS 1995: Raymond W. Gibbs, «Idiomaticity and Human Cognition», dins *Idioms. Structural and Psychological Perspectives*, ed. Martin Everaert, Erik-Jan van der Linden, André Schenk i Rob Schreuder, Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates, 97-116.

- GLASBEY 2003: Sheila R. Glasbey, «*Let's Paint the Town Red For a Few Hours: Composition of Aspect in Idioms*», dins *Proceedings of the ACL Workshop: The Lexicon and Figurative Language*, ed. A. M. Wellington, Sapporo.
- GOLDBERG 1995: Adele Goldberg, *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*, Chicago, University of Chicago Press.
- HALE / KEYSER 1993: Ken Hale / Samuel Jay Keyser, «On Argument Structure and the Lexical Expression of Syntactic Relations», dins *The View from Building 20. Essays in Honor of Sylvain Bromberger*, ed. Ken Hale i Samuel Jay Keyser, Cambridge, MA, The MIT Press, 53-109.
- HALE / KEYSER 2002: Ken Hale / Samuel Jay Keyser, *Prolegomenon to a Theory of Argument Structure*, Cambridge, MA, The MIT Press.
- JACKENDOFF 1990: Ray Jackendoff, *Semantic Structures*, Cambridge, MA, The MIT Press.
- JACKENDOFF 1997a: Ray Jackendoff, *The Architecture of the Language Faculty*, Cambridge, MA, The MIT Press.
- JACKENDOFF 1997b: Ray Jackendoff, «Twistin' the Night Away», *Language*, 67, 320-338.
- JACKENDOFF 2002: Ray Jackendoff, *Foundations of Language. Brain, Meaning, Grammar, Evolution*, Oxford i Nova York, Oxford University Press.
- LONGOBARDI 2001: Giuseppe Longobardi, «How comparative is semantics? A unified parametric theory of bare nouns and proper names», *Natural Language Semantics*, 9, 335-369.
- LORENTE 2002: Mercè Lorente, «Altres elements lèxics», dins *Gramàtica del Català Contemporani*, vol. 1, ed. Joan Solà, M. Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya, Barcelona, Empúries, 831-888.
- MARANTZ 1996: Alec Marantz, «Cat as a Phrasal Idiom», manuscrit, MIT.
- MARANTZ 1997: Alec Marantz, «No Escape from Syntax: Don't Try Morphological Analysis in the Privacy of your own Lexicon», *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*, 4,2, 201-225.
- MARINER 1975: Sebastià Mariner, *Estudis estructurals del català*, Barcelona, Edicions 62.
- MATEU 2002: Jaume Mateu, *Argument Structure. Relational Construal at the Syntax-Semantics Interface*, tesi doctoral, Bellaterra, UAB.
- MATEU / ESPINAL 2007: Jaume Mateu / M. Teresa Espinal, «Argument Structure and Compositionality in Idiomatic Constructions», *The Linguistic Review*, 24, 33-59.
- MCGINNIS 2002: Martha McGinnis, «On the Systematic Aspect of Idioms», *Linguistic Inquiry* 33.4, 665-672.
- MCGINNIS 2005: Martha McGinnis, «*Painting the Wall Red For a Few Hours: A Reply to Glasbey (2003)*», *Snippets*, 10, 9-10.
- MCNALLY 1995: Louise McNally, «Bare plurals in Spanish are Interpreted as Properties», dins *Proceedings of ESSLI Workshop on Formal Grammar*, ed. Glyn Morrill i D. Oehrle, Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, 197-222. També a *Catalan Journal of Linguistics*, 3: *The Semantics of Nominals*, 2004, 115-133.
- NUNBERG et alii 1994: Geoffrey Nunberg / Ivan Sag / Thomas Wasow, «Idioms», *Language*, 70, 491-538.
- O'GRADY 1998: William O'Grady, «The Syntax of Idioms», *Natural Language and Linguistic Theory*, 16, 279-312.
- RASPALL / MARTÍ 1984, 1996: Joana Raspall / Joan Martí, *Diccionari de locucions i de frases fetes*, Barcelona, Edicions 62, [R-M].

- RODRÍGUEZ VIDA 1997: Susana Rodríguez Vida, *Diccionari temàtic de modismes*, Barcelona, Edicions 62.
- SECO *et alii* 2004: Manuel Seco / Olimpia Andrés / Gabino Ramos, *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*, Madrid, Aguilar.
- SVENONIOUS 2005: Peter Svenonious, «Extending the Extension Condition to Discontinuous Idioms», *Linguistic Variation Yearbook*, 5, 227-263.
- TALMY 1985: Leonard Talmy, «Lexicalization Patterns: Semantic Structure in Lexical Froms», dins *Language Typology and Syntactic Description* (vol. 3: *Grammatical Categories and the Lexicon*), ed. Tim Shopen, Cambridge, Cambridge University Press, 57-149.
- TALMY 2000: Leonard Talmy, *Toward a Cognitive Semantics. Vol. II: Typology and Process in Concept Structuring*, Cambridge, MA, The MIT Press.
- VAN GEENHOVEN 1996: Veerle Van Geenhoven, *Semantic Incorporation and Indefinite Descriptions: Semantic and Syntactic Aspects of West Greenlandic Noun Incorporation*, tesi doctoral, Universität Tübingen, Stanford, CSLI Publications, 1998.
- VERGNAUD / ZUBIZARRETA 1992: Jean Roger Vergnaud i M. Luisa Zubizarreta, «The Definite Determiner and the Inalienable Constructions in French and in English», *Linguistic Inquiry*, 23.4, 595-652.